

ILK YOSHDAGI BOLALARDA RAQAMLI SAVODXONLIKNI
SHAKLLANTIRISH: ZAMONAVIY TA'LIMNING YANGI TALABI

Yoqubova Gavhar Bahodir qizi
Nurova Zilola Muxiddinovna
Qashqadaryo pedagogika texnikumi o'qituvchilari

FORMING DIGITAL LITERACY IN EARLY CHILDHOOD: A NEW
REQUIREMENT OF MODERN EDUCATION

Yoqubova Gavhar Bahodir qizi,
Nurova Zilola Muxiddinovna
Teachers of the Qashqadaryo Pedagogical College

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda kompyuter va raqamli savodxonlikni shakllantirishning dolzarbligi tahlil qilinadi. Raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi sharoitida bolalarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan xavfsiz va maqsadli foydalanishga o'rgatish masalalari yoritiladi. Xalqaro tajribalar asosida ilk yoshdagi bolalarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari, ota-onalar va pedagoglarning roli hamda raqamli texnologiyalarning bola rivojlanishiga ta'siri tahlil etiladi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kompyuter savodxonligini shakllantirishning istiqbollari va amaliy tavsiyalari bayon qilinadi.

Kalit so'z: Raqamli savodxonlik, kompyuter savodxonligi, maktabgacha ta'lim, ilk yoshdagi bolalar, raqamli kompetensiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, media savodxonlik, raqamli ta'lim, ta'lim innovatsiyalari, sun'iy intellekt, bolalar rivojlanishi, pedagogik texnologiyalar.

Abstract: This article analyzes the relevance of developing computer and digital literacy among preschool children. In the context of rapid digitalization, special attention is given to teaching children how to use information and communication technologies safely, effectively, and purposefully. Based on international experiences, the study examines the pedagogical conditions necessary for fostering digital competencies in early childhood, the roles of parents and educators, and the impact of digital technologies on child development. In addition, the article discusses future prospects and practical recommendations for promoting computer literacy within preschool education institutions.

Keywords. Digital literacy, computer literacy, preschool education, early childhood, digital competence, information and communication technologies (ICT), media literacy, digital education, educational innovations, artificial intelligence, child development, pedagogical technologies.

XXI asr ko'pincha raqamli texnologiyalar asri sifatida tavsiflanadi. Bugungi kunda kompyuterlar, planshetlar, smartfonlar va internet kundalik hayotning ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Bu jarayon kattalar bilan bir qatorda bolalarning ham hayot tarziga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Hozirgi bolalar ko'pincha "raqamli avlod" vakillari deb ataladi, chunki ular texnologiyalar bilan juda erta yoshdan tanishadi. Ayrim ota-onalar bolalarning kompyuterdan foydalanishini faqat o'yin-kulgi vositasi sifatida qabul qilsa, zamonaviy pedagogika bu masalaga boshqacha yondashmoqda. Mutaxassislar fikriga ko'ra, kompyuter va raqamli qurilmalardan to'g'ri foydalanish bolalarda mantiqiy fikrlash, muammolarni hal qilish, ijodkorlik va axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin.

Raqamli savodxonlik zamonaviy jamiyatda insonning eng muhim tayanch kompetensiyalaridan biri hisoblanadi. XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida inson faoliyatining deyarli barcha sohalari raqamli muhit bilan chambarchas bog'lanib qoldi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, iqtisodiyot, davlat boshqaruvi va kundalik muloqot jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish odatiy holga aylandi. Shu sababli raqamli savodxonlik bugungi kunda o'qish, yozish va hisoblash kabi asosiy hayotiy ko'nikmalar qatoriga kiritilmoqda.

Raqamli savodxonlik bu shaxsning raqamli texnologiyalar, kompyuterlar, mobil qurilmalar va internet resurslaridan samarali, xavfsiz, tanqidiy va mas'uliyatli foydalanish qobiliyatidir. Bu tushuncha faqat texnik qurilmalarni boshqarishni emas, balki axborotni izlash, tahlil qilish, baholash, yaratish va ulashish ko'nikmalarini ham qamrab oladi. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun raqamli savodxonlik kompyuterni yoqish yoki planshetdan foydalanish bilan cheklanmaydi. Aksincha, bu bolalarda texnologiyalarga ongli munosabatni shakllantirish, ulardan maqsadli foydalanish madaniyatini rivojlantirish va raqamli muhitda xavfsiz harakat qilish ko'nikmalarini tarkib toptirishni nazarda tutadi.

Raqamli savodxonlikning muhim tarkibiy qismi texnologiyalardan maqsadli foydalanish hisoblanadi. Bolalar texnologiyalarni faqat o'yin-kulgi vositasi sifatida emas, balki bilim olish, ijod qilish va yangi ko'nikmalarni egallash vositasi sifatida qabul qilishlari lozim. Masalan, interaktiv ta'limiy dasturlar, elektron kitoblar va rivojlantiruvchi o'yinlar bolalarning nutqini, tafakkurini, xotirasini hamda mantiqiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Raqamli savodxonlik axborot bilan ishlash madaniyatini ham o'z ichiga oladi. Bugungi axborot oqimi juda katta bo'lib, inson undan kerakli ma'lumotni topa olishi zarur. Albatta, maktabgacha yoshdagi bolalar mustaqil ravishda internetdan foydalanmasalar-da, ularda axborotni qabul qilish, tushunish va undan foydalanishning dastlabki ko'nikmalarini shakllantirish muhimdir. Bu keyinchalik axborot bilan ishlash kompetensiyasining rivojlanishiga asos yaratadi.

Raqamli savodxonlikning yana bir muhim jihati media savodxonlikdir. Zamonaviy bolalar turli videolar, multfilmlar, reklama mahsulotlari va internet kontentlari bilan erta yoshdan tanishadi. Shu sababli ularda ko'rilayotgan yoki eshitilayotgan axborotni tushunish va unga ongli munosabat bildirish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Bu kelajakda yolg'on axborot, manipulyativ reklama va zararli kontentlardan himoyalanihga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish ma'lum xavflarni ham yuzaga keltiradi. Shu bois bolalarni erta yoshdan boshlab raqamli xavfsizlik qoidalariga o'rgatish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunga shaxsiy ma'lumotlarni oshkor qilmaslik, begona havolalarni ochmaslik, nomaqbul kontentlardan uzoq turish va internetdan foydalanishda kattalar nazoratiga amal qilish kabi ko'nikmalar kiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bu bilimlar sodda tushunchalar va o'yinlar orqali shakllantiriladi.

Raqamli savodxonlik faqat tayyor axborotni iste'mol qilish emas, balki yangi mahsulot yaratish qobiliyatini ham anglatadi. Bolalar raqamli vositalar yordamida rasm chizish, audio va video materiallar tayyorlash, konstruktor dasturlari bilan ishlash orqali o'z ijodiy salohiyatlarini rivojlantiradilar. Bu jarayon bolalarda mustaqillik, tashabbuskorlik va innovatsion fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda raqamli savodxonlik global miqyosda inson kapitalining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Ko'plab rivojlangan mamlakatlar maktabgacha ta'lim dasturlariga raqamli kompetensiyalarni bosqichma-bosqich kiritmoqda. Chunki kelajakda aksariyat kasblar raqamli texnologiyalar bilan bog'liq bo'ladi. Shu sababli bolalarda erta yoshdan boshlab raqamli madaniyat va texnologik tafakkurni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Raqamli savodxonlik bu kompyuterdan foydalanishni bilishdan ko'ra kengroq tushuncha bo'lib, u axborot bilan ishlash, texnologiyalardan oqilona foydalanish, raqamli xavfsizlikka rioya qilish va ijodiy faoliyat yuritish kabi ko'plab kompetensiyalarni o'z ichiga oladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ushbu ko'nikmalarni shakllantirish ularning kelajakdagi ta'lim muvaffaqiyati va jamiyatga moslashuvining muhim omili hisoblanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kompyuter va raqamli savodxonlikni shakllantirish murakkab va ko'p omilli jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonning muvaffaqiyati nafaqat ta'lim muassasasiga, balki pedagoglar va ota-onalarning o'zaro hamkorligiga ham bevosita bog'liqdir. Chunki bola raqamli texnologiyalar bilan dastlab oilada tanishadi, keyinchalik esa bog'cha va boshqa ta'lim muhitlarida ushbu tajribani kengaytiradi. Shu sababli bolalarda sog'lom va maqsadli raqamli madaniyatni shakllantirishda pedagog va ota-onalarning mas'uliyati nihoyatda katta.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat yurituvchi pedagoglar bolalarni raqamli texnologiyalar bilan tanishtiruvchi birinchi mutaxassislar hisoblanadi. Zamonaviy pedagog

nafaqat o'z fanini yaxshi bilishi, balki axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur.

Pedagoglarning asosiy vazifalaridan biri bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo'lgan raqamli ta'lim resurslarini tanlashdan iborat. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan dasturlar qiziqarli, sodda va rivojlantiruvchi xarakterga ega bo'lishi kerak. Noto'g'ri tanlangan raqamli vositalar bolaning qiziqishini pasaytirishi yoki uning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, pedagoglar texnologiyalarni an'anaviy o'yin faoliyati bilan uyg'unlashtira olishi lozim. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin eng samarali o'rganish vositasi hisoblanadi. Shu sababli kompyuter, planshet yoki interaktiv doskalar bolalar uchun qiziqarli o'yinlar, topshiriqlar va ijodiy mashg'ulotlar bilan integratsiyalashgan holda qo'llanilishi maqsadga muvofiq. Bundan tashqari, pedagoglar bolalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Raqamli texnologiyalar yordamida bolalar rasm chizish, hikoyalar yaratish, konstruktor dasturlari bilan ishlash yoki multimedia loyihalarida ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning tasavvur doirasi, mustaqil fikrlashi va ijodkorligini rivojlantiradi.

Pedagoglarning yana bir muhim vazifasi bolalarda raqamli xavfsizlik madaniyatining dastlabki elementlarini shakllantirishdir. Bolalar internet va raqamli vositalardan foydalanish jarayonida xavfsizlik qoidalarini o'rganishlari, texnologiyalardan mas'uliyat bilan foydalanish ko'nikmalarini egallashlari zarur.

Bolaning raqamli savodxonligi shakllanishida oilaning ta'siri nihoyatda katta. Chunki bola texnologiyalar bilan eng ko'p vaqtni uy sharoitida o'tkazadi. Shu sababli ota-onalar farzandlarining raqamli faoliyatiga befarq bo'lmasliklari, aksincha, bu jarayonning faol ishtirokchisiga aylanishlari lozim. Avvalo, ota-onalar ekran vaqtini me'yorlashtirishlari kerak. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti mutaxassislari bolalarning ekran qarshisida o'tkazadigan vaqtini nazorat qilish zarurligini ta'kidlaydilar. Uzoq vaqt davomida telefon, planshet yoki kompyuterdan foydalanish bolaning jismoniy va ruhiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ota-onalar bolalar uchun xavfsiz internet muhitini yaratishlari ham muhimdir. Buning uchun maxsus himoya dasturlaridan foydalanish, yoshga mos bo'lmagan kontentlarni cheklash va bolalarning internetdagi faoliyatini kuzatib borish talab etiladi. Bundan tashqari, ota-onalar texnologiyalardan bolalar bilan birgalikda foydalanish madaniyatini shakllantirishlari lozim. Birgalikda ta'limiy videolar tomosha qilish, interaktiv o'yinlarda ishtirok etish yoki elektron kitoblarni o'qish nafaqat bolaning bilimlarini boyitadi, balki ota-ona va bola o'rtasidagi hissiy yaqinlikni ham mustahkamlaydi. Shuningdek, ota-onalar bolalarga texnologiyalardan foydalanishda namuna bo'lishlari zarur. Agar kattalar telefon va internetdan maqsadli va madaniyatli foydalansa, bolalar ham shu xulq-atvorni o'zlashtiradilar.

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyot va elektron ta'lim tizimining rivojlanishi maktabgacha ta'lim oldiga ham yangi vazifalarni qo'yimoqda. Kelajakda raqamli texnologiyalar bilan ishlash kompetensiyalariga ega bo'lgan avlodni tarbiyalash uchun maktabgacha ta'lim bosqichidan boshlab zamonaviy yondashuvlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Raqamli savodxonlikni rivojlantirish uchun avvalo tegishli moddiy-texnik baza yaratilishi lozim. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini kompyuterlar, planshetlar, interaktiv doskalar va internet tarmog'i bilan ta'minlash bolalarning zamonaviy texnologiyalar bilan tanishish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Raqamli ta'limning muvaffaqiyati ko'p jihatdan pedagoglarning kasbiy tayyorgarligiga bog'liq. Shu sababli tarbiyachilar uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur. Pedagog zamonaviy texnologiyalarni nafaqat bilishi, balki ularni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qila olishi ham kerak.

Bolalar uchun ona tilida yaratilgan interaktiv o'yinlar, elektron kitoblar, multimedia darsliklar va ta'limiy ilovalar sonini ko'paytirish muhim vazifalardan biridir. Milliy kontent bolalarning yosh xususiyatlari, mentaliteti va milliy qadriyatlariga mos bo'lishi bilan ahamiyatlidir.

Raqamli xavfsizlik bugungi kunda ta'limning ajralmas qismiga aylanmoqda. Shu bois bolalar, ota-onalar va pedagoglar o'rtasida internet xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, kiberxavfsizlik va raqamli etika bo'yicha tushuntirish ishlarini kuchaytirish zarur.

Raqamli texnologiyalar zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim harakatlantiruvchi kuchiga aylanib bormoqda. Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalarda kompyuter va raqamli savodxonlikni shakllantirish zamonaviy ta'limning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Biroq raqamli savodxonlik faqat texnik qurilmalardan foydalanishni o'rgatish bilan cheklanmaydi. U bolalarda axborotni tahlil qilish, mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish, xavfsiz harakat qilish va texnologiyalardan ongli foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirishni ham nazarda tutadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli kompetensiyalarni erta yoshdan shakllantirish kelajakda ta'lim sifati va inson kapitalining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu bois O'zbekistonda ham maktabgacha ta'lim tizimida raqamli savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan islohotlarni izchil davom ettirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, bugungi kunda bolalarda shakllantirilayotgan raqamli kompetensiyalar nafaqat ularning ta'limdagi muvaffaqiyati, balki kelajakda jamiyatning faol, bilimli va raqobatbardosh a'zosi bo'lib voyaga yetishining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. OECD. (2023). PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education. Paris: OECD Publishing.
2. UNESCO. (2023). Digital Learning and Transformation of Education. Paris: UNESCO Publishing.
3. Finnish National Agency for Education. (2022). National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care. Helsinki: Finnish National Agency for Education.
4. Early Childhood Development Agency (ECDA). (2024). Nurturing Early Learners Framework. Singapore: ECDA.
5. UNICEF. (2021). Digital Literacy and Skills for Children and Young People: Building Foundations for Lifelong Learning. New York: UNICEF.

